

СУЧАСНА АГРАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В ПРАВОВОМУ ПОЛІ: ІСТОРИЧНИЙ ЗРІЗ (1991-2012 РР.)

Сидоренко Юрій Михайлович, кандидат історичних наук, доцент кафедри правознавства, Східноукраїнського національного університету імені В.Даля.

Сучасна аграрна політика України базується на аграрній реформі. В свою чергу, основою аграрного є земельне реформування. До нормативно-правового поля проведення реформи в аграрному секторі економіки України належать закони України, укази Президента та постанови Кабінету Міністрів. Спеціальні та регіональні питання аграрного реформування вирішуються за допомогою відомчих нормативних актів та постанов місцевих органів самоврядування. З моменту проголошення незалежності України, здійснення аграрної загалом і земельної, зокрема, проводилося протягом двох етапів, рубіжним при цьому стало прийняття нового Земельного кодексу України в 2001 р.

***Ключові слова:** аграрна реформа, земельна реформа, закони України, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів.*

Розвиток аграрного сектору економіки України є невід'ємною частиною і запорукою незалежності держави. Від його стану залежить не тільки вирішення внутрішньої продовольчої та сировинної безпеки, але й значною мірою вага та значимість як постачальника сільськогосподарської продукції – на міжнародній арені.

Тому питання як самого розвитку аграрного сектору, так і його право визначеність завжди привертала увагу дослідників і істориків, правознавців, економістів та аграріїв.

Протягом останнього десятиріччя наукова спільнота та широкі кола громадськості могли познайомитися з різновекторними дослідженнями з проблеми. Серед них праці В.Михайлюка [1], П.Панченка [2], Н.Титової [3] та багатьох інших науковців. Автор, при підготовці даної статті спирався на досягнення попередників і визначив своїми завданнями узагальнити в історичному аспекті правове поле здійснення сучасної аграрної політики Української держави.

Сучасна аграрна політика Української держави спрямована на реформування суспільних відносин в аграрному секторі економіки. Основою аграрного реформування виступають нормативно-правові акти, що забезпечують проведення аграрної реформи. До них можна віднести, насамперед, постанову Верховної Ради України «Про земельну реформу» [4], Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» [5] та інші нормативно-правові акти земельного законодавства.

До правових документів, що спрямовані на проведення аграрної реформи, відносяться і ті, що мають на меті реформування не лише земельних, а й інших видів суспільних відносин у сільськогосподарській сфері. Це закони України «Про селянське (фермерське) господарство» [6], «Про сільськогосподарську кооперацію» [7].

Важливе значення мають також нормативно-правові акти цивільного законодавства: закони України «Про власність» [8], «Про підприємства в Україні» [9], «Про колективне сільськогосподарське підприємство» [10], «Про селянське (фермерське) господарство» [11] та інші.

Загалом, напрями та конкретні завдання агропромислового комплексу визначаються трьома категоріями документів – Законами України, Указами Президента України, рішеннями Кабінету Міністрів України.

При оцінці законодавчо – нормативної бази розвитку аграрної сфери слід враховувати, що за роки економічних перетворень (з 1990 року) в Україні мали місце непоодинокі і концептуально значні зміни в аграрному законодавстві. Так, повністю оновлені та викладені в новій редакції Земельний кодекс України, Закони України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві», «Про селянське (фермерське) господарство». До деяких актів, що стосуються аграрного сектора, неодноразово вносилися зміни і доповнення, в тому числі в Закон «Про власність» – 9 разів, у Закон «Про колективне сільськогосподарське підприємство» – 8 разів, у Закон «Про підприємництво» та у Закон «Про підприємства в Україні» – майже по 30 разів. Відповідні зміни сприяли подальшому вдосконаленню виробничих відносин в аграрному секторі економіки України.

Розробка нормативно-правової бази аграрного реформування розпочалося з прийняття Верховною Радою Постанови про земельну реформу у 1990 р. У цій Постанові, по-перше, зазначалося, що земельна реформа є невід'ємною частиною комплексу ринкових реформ; по-друге, наголошувалося на необхідності створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі та формування багатоукладної економіки.

У 1990 р. був прийнятий Земельний кодекс України. Проте розвиток суспільних відносин, вимоги державного будівництва зумовили суттєве оновлення його змісту, яке здійснювалося до жовтня 2001 р.

Остання редакція Земельного кодексу закріплює, по-перше, положення про те, що земля розглядається не тільки як об'єкт нерухомості, а й одночасно як об'єкт господарювання та, в ряді випадків - як основний засіб виробництва; по-друге, розмежовує повноваження у галузі регулювання земельних відносин та управління земельними ресурсами між центром і регіонами; по-третє, визначає норми та принципи володіння й розпорядження землею; по-четверте, містить ряд нових положень, обумовлених прийняттям Конституції України.

Поруч із Земельним кодексом та законами, на аграрне реформування впливають укази Президента України. За роки незалежності України видано майже 40 указів щодо тих чи інших питань проведення аграрної реформи.

Найбільш чисельну групу нормативно-правових документів прийнято у вигляді рішень Кабінету Міністрів України. Вони виступають головним регулятором правових відносин у земельній сфері. Серед них: «Про затвердження Положення про моніторинг земель» від 20.08.1993 р.; «Про затвердження типових положень про місцеві державні органи земельних ресурсів» від 07.08.1996 р.; «Про затвердження Методики грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів)» від 30.05.1997 р.; «Про затвердження Порядку державної реєстрації договорів оренди землі» від 25.12.1998

Випуск 36

р.; «Про затвердження Порядку реєстрації договорів оренди земельної частки (паю)» від 24.01.2000 р.; «Про затвердження Порядку виконання земельно-кадастрових робіт та надання послуг на платній основі державними органами земельних ресурсів» від 01.11.2000 р.; «Про затвердження форм державного акта на право власності на земельну ділянку та державного акта на право постійного користування земельною ділянкою» від 02.04.2002 р.; «Про затвердження Порядку зміни цільового призначення земель, які перебувають у власності громадян або юридичних осіб» від 11.04.2002 р.; «Про затвердження Положення про технічний паспорт земельної ділянки, яка виставляється на земельні торги» від 16.05.2002 р.; «Питання розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь» від 24.06.2006 № 863; «Про додаткові заходи щодо врегулювання земельних відносин» від 26.08.2009 № 901; «Про додаткові заходи щодо безоплатних оформлення та видачі громадянам України державних актів на право власності на земельні ділянки» від 21.10.2009 № 1112; «Про надання в оренду із зміною цільового призначення земельної ділянки» від 06.01.2010 № 7; «Деякі питання реалізації права власності на землю громадянами України» від 05.08. 2009 р. № 844; «Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів)» від 23.11.2011 № 1278 тощо.

Специфічні та регіональні особливості земельних відносин регулюються значною кількістю відомчих нормативно-правових актів, а також відповідними рішеннями органів місцевого самоврядування.

Отже, при аналізі законодавчо-нормативної бази сучасної аграрної реформи в Україні виокремлено три найважливіші правових поля її здійснення. Це – закони, що приймалися Верховною Радою України, Укази Президента та рішення Кабінету Міністрів. Реалізації аграрно-земельних перетворень сприяють нормативно-правові акти відомого характеру та постанови органів місцевого самоврядування.

На думку автора: 1) розвиток законодавчо-нормативної бази про аграрну в цілому й земельну, зокрема, реформи, дозволяє стверджувати, що вони пройшли два етапи. Перший розпочався з прийняття Верховною Радою Постанови «Про земельну реформу» (1990 р.). Другий своїм початком відповідає моменту прийняття нового Земельного кодексу (2001 р.). Другий етап охоплює і теперішній час; 2) подальші наукові розвідки можливо проводити в історико-правовому аспекті окремих складових аграрної реформи.

Література

1. Михайлюк В.П. Суспільно-політичні та соціально-економічні проблеми українського села: історіографічний нарис. - Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2007 р. – 227 с.
2. Панченко П. П. Аграрна історія України. Серія: Вища освіта XXI століття. – К.: Знання, 2000 р. – 217 с.
3. Титова Н. І. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України // За ред. докт. юрид. наук, проф. Н. І. Титової. - Львів: ПАЮ, 2005. - 368 с.
4. Про земельну реформу: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 10, ст. 100.
5. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР, 1990 р., № 45, ст. 602.

6. Про селянське (фермерське) господарство: Закон України // Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 14, ст. 186. (Закон втратив чинність на підставі Закону № 973-IV (973-15) від 19.06.2003 // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 45, ст.363).

7. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України // Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 39, ст.261.

8. Про власність: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 20, ст. 249. (Закон втратив чинність на підставі Закону № 997-V (997-16) від 27.04.2007 // Відомості Верховної Ради України, 2007, № 33, ст. 440).

9. Про підприємства в Україні: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 24, ст. 272. (Закон втратив чинність на підставі Кодексу N 436-IV (436-15) від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України, 2003, N 18, N 19-20, № 21-22, ст.144).

10. Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закон України // Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 20, ст. 272.

11. Про фермерське господарство: Закон України // Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 45, ст. 363.

REFERENCES

1. Mihajljuk V.P., (2007), «Suspilno-politichni that sotsialno-ekonomichni Problems Ukrayinsky village: istoriografichny Naris», Vydavnytstvo NUS im. V.Dal, Lugansk, p. 227.

2. Panchenko P. P., (2000), «Agrarna istoriya Ukrainy. Seriya: Vishcha Osvita XXI stolittya», Knowledge, Kyiv, 217 p.

3. Titova N. I., (2005), «Earth of the agricultural setting : rights for the citizens of Ukraine», PAJu, Lviv , 368 p.

4. «About the landed reform: Law of Ukraine », (1991), Lists of Supreme soviet of URSR № 10, p. 100.

5. «About priority of social development of village and agroindustrial complex in a national economy: Law of Ukraine», (1990), Lists of Supreme soviet of URSR № 45, p. 602.

6. «About a peasant(farmer) economy: Law of Ukraine», (1992), Lists of Supreme soviet of Ukraine № 14, p. 186.

7. «About agricultural co-operation: Law of Ukraine», (1997), Lists of Supreme soviet of Ukraine № 39, p. 261.

8. «About property: Law of Ukraine», (2007), // Lists of Supreme soviet of Ukraine № 20, p. 249.

9. «About enterprises in Ukraine: Law of Ukraine», (1991), Lists of Supreme soviet of URSR № 24, p. 272.

10. «About a collective agricultural enterprise: Law of Ukraine», (1992), Lists of Supreme soviet of URSR № 20, p. 272.

11. «About a farm: Law of Ukraine», (2003), Lists of Supreme soviet of Ukraine № 45, p. 363.

Сидоренко Ю.М. СОВРЕМЕННАЯ АГРАРНАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНСКОГО ГОСУДАРСТВА В ПРАВОВОМ ПОЛЕ: ИСТОРИЧЕСКИЙ СРЕЗ (1991-2012 ГГ.)

Современная аграрная политика базируется на аграрной реформе. В свою очередь, основой аграрного есть земельное реформирование. К нормативно-правовому полю проведения реформы в аграрном секторе экономики Украины принадлежат законы Украины, указы Президента и постановления Кабинета Министров. Специальные и региональные вопросы аграрного реформирования решаются при помощи ведомственных нормативных актов и постановлений органов местного самоуправления. С момента провозглашения независимости Украины, осуществление аграрной в общем и земельной, в частности, проводилось на протяжении двух этапов, рубежным при этом стало принятие нового Земельного кодекса Украины в 2001 г.

Ключевые слова: аграрная реформа, земельная реформа, законы Украины, указы Президента, постановления Кабинета Министров.

Sydorenko Y.M. MODERN AGRICULTURAL POLICY OF THE UKRAINIAN STATE IN THE LEGAL FIELD: HISTORICAL SECTION (1991-2012)

Modern agricultural policy is based on an agrarian reform. By-turn, the basis of the agrarian reform is land reform. Ukrainian laws, President's and the Cabinet of Minister's decrees are belong to the normative legal field of implementation of reforms in economics agrarian sector of Ukraine. By departmental regulations and ordinances of local governments, specific and regional issues of agrarian reform are solved. Since independence, the implementations of agricultural in general and land policies in particular, are conducted over two phases, with the milestone of adoption of the new Land Code of Ukraine in 2001.

Keywords: agrarian reform, land reform, Ukrainian laws, President's decrees, Cabinet of Minister's decrees.

Рецензент: **Михайлюк В.П.**, доктор історичних наук, професор

Стаття подана
27.04.2012